

Бовгиря Дмитро Дмитрович,

ORCID ID: 0009-0001-7994-2572

*аспірант кафедри ініомовної освіти та міжкультурної комунікації
Хмельницький національний університет***СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ****SPECIFICS OF THE FORMATION OF FUTURE LAWYERS' PERSONAL CULTURE
THROUGH THE ACMEOLOGICAL APPROACH**

У роботі обґрунтовано, що акмеологічний підхід до підготовки майбутніх правників зміщує освітні акценти з репродуктивного засвоєння нормативно-правової бази на цілісне формування особистості як носія європейських правових цінностей. Доведено, що в межах цієї парадигми особистісна культура виступає внутрішнім етико-ціннісним «фільтром», який забезпечує непохитність принципів верховенства права навіть у критичних умовах воєнного стану та правової невизначеності.

Визначено, що акмеологічний підхід розглядає навчальні труднощі та помилки не як деструктивні чинники, а як точки розгалуження для професійного зростання. Авторське трактування особистісної культури майбутнього правника репрезентовано як багаторівневе утворення, що інтегрує систему гуманістичних цінностей, високу правосвідомість та індивідуально-психологічні стратегії саморозвитку.

Особливу увагу приділено трансформації гуманітарних дисциплін у дієвий інструментарій самопроєктування юриста, що сприяє відмові від шаблонних рішень на користь творчих стратегій. Такий підхід не лише підвищує ефективність юридичної діяльності, а й виступає превентивним засобом проти професійної деградації та вигорання.

Доведено, що інтеграція філософської рефлексії, психологічної стійкості, культурної ідентичності та мовної досконалості створює цілісну акмеологічну модель особистісної культури юриста. Це забезпечує перехід від шаблонного функціонування до «продуктивної орієнтації», де професіоналізм базується на гуманістичних цінностях, творчому підході до вирішення правових колізій та постійному прагненні до самовдосконалення.

Резюмовано, що акмеологічно орієнтований професіоналізм базується на «продуктивній орієнтації», де кожна юридична справа постає актом відповідальності, турботи про людину та професійного життєствердження.

Ключові слова: акмеологічний підхід, особистість, особистісна культура, особистісна культура юриста, професіоналізм, цінності, самопроєктування, верховенство права.

The paper substantiates that the acmeological approach to the training of future lawyers shifts educational accents from the reproductive assimilation of the regulatory and legal framework to the holistic formation of a personality as a carrier of European legal values. It is proved that within this paradigm, personal culture acts as an internal ethical-value "filter" that ensures the steadfastness of the principles of the rule of law, even in the critical conditions of martial law and legal uncertainty.

It is determined that the acmeological approach considers learning difficulties and mistakes not as destructive factors, but as bifurcation points (points of branching) for professional growth. The author's interpretation of a future lawyer's personal culture is represented as a multilevel formation that integrates a system of humanistic values, high legal consciousness, and individual-psychological strategies for self-development.

Particular attention is paid to the transformation of humanities into an effective toolkit for a lawyer's self-projection, which promotes the abandonment of stereotyped solutions in favor of creative strategies. This approach not only increases the efficiency of legal activity but also serves as a preventive measure against professional degradation and burnout.

It is proved that the integration of philosophical reflection, psychological resilience, cultural identity, and linguistic excellence creates a holistic acmeological model of a lawyer's personal culture. This ensures a transition from routine functioning to a "productive orientation", where professionalism is based on humanistic values, a creative approach to resolving legal conflicts, and a constant strive for self-improvement.

It is summarized that acmeologically oriented professionalism is based on a "productive orientation", where every legal case becomes an act of responsibility, care for a person, and professional life-affirmation.

Key words: acmeological approach, personality, personal culture, lawyer's personal culture, professionalism, values, self-projection, rule of law.

Постановка проблеми. На шляху до європейської спільноти Україні необхідні юристи з високим рівнем особистісної культури, здатної забезпечити дотримання гуманістичних стандартів правосуддя. Оскільки нейромережі поступово перебирають на себе технічні юридичні функції, справжня цінність професіонала сьогодні полягає в його особистісному базисі. Це стає критично важливим для роботи під час війни та глобальних викликів. Застосування акмеологічного підходу перетворює освітній процес із формального вивчення норм на формування багатогранної особистості. У межах цієї парадигми культура юриста трактується як інтегративна якість та смисловий стрижень, що визначає професійний успіх і соціальну відповідальність фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним підґрунтям нашого дослідження, яке розкриває сутність акмеологічного вчення про особливості формування особистісної культури здобувача вищої юридичної освіти та становлення професіоналізму фахівця нового типу є праці В. Гладкової, Ю.Костюшко, Н. Осадчук, С. Пальчевського та ін.).

Акмеологічний контекст дослідження у педагогічній освіті актуалізовано у працях О. Гречаник, О. Григораш, О. Дубасенюк, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Орбан, О. Пинзеник, Л. Рибалки, М. Радченко, Т. Скорик та ін.

Зокрема, дослідження В. Гладкової [1] фокусуються на акмеологічних засадах управління процесом професійної підготовки. У працях Ю. Костюшко [3] та Н. Осадчук [4] акцентується увага на тому, що без сформованої системи цінностей (справедливість, чесність, гуманізм) юридичні знання можуть стати інструментом маніпуляції. А, відтак, становлення фахівця нового типу можливе лише тоді, коли правові норми стають внутрішнім переконанням людини.

Водночас С. Сливка [8] обґрунтовує витоки професіоналізму юридичної діяльності в онтології права та внутрішньому світі особистості. Юрист, у розумінні українського вченого, має набути статусу інтелектуальної та духовної еліта суспільства.

Щодо української юридичної науки (Я. Аронов, М. Бурдоносова, М. Гудима, С. Гусарев, О. Данильян, В. Лозовий, С. Сливка, О. Скакун, Г. Яворська та ін.), то дослідження особистісної культури здійснюється у проблемному полі професійної культури юриста і постає вагомим напрямом, що поєднує теорію права, юридичну деонтологію, професійну етику та правову соціологію.

Мета статті. Розглянути особистісну культуру майбутнього юриста крізь призму закономірностей досягнення ним професійної зрілості (акме) та ролі гуманітарної підготовки як вагомих чинників трансформації професійних знань у внутрішні ціннісні орієнтири майбутнього фахівця, здатного до етичного вибору в умовах правової невизначеності.

Виклад основного матеріалу. Формування особистості майбутнього юриста в акмеологічному вимірі впродовж тривалого історико-наукового періоду перебуває в полі міждисциплінарних теоретичних рефлексій філософського, соціологічного, психологічного та педагогічного знання, що зумовлено особливою соціальною значущістю юридичної діяльності, що постає як сфера професійної самореалізації та досягнення особистістю вершин професійної зрілості (акме). Нормативно-регулятивний характер юридичної діяльності актуалізує необхідність рефлексії особистості юриста не лише як носія професійних функцій, а як суб'єкта ціннісно-смислової регуляції власної діяльності та відповідального соціального впливу, що проектує цю діяльність у соціокультурну сферу. Невипадково у працях Т. Парсонса [10] юридична професія осмислюється як специфічна форма соціального буття людини, що передбачає процеси інтеріоризації соціальних та культурних норм, ролей і цінностей, які в акмеологічній перспективі набувають значення внутрішніх ресурсів професійного зростання та саморозвитку. Подальша об'єктивізація цих інтеріоризованих регулятивів у професійній підготовці майбутнього юриста розглядається як показник рівня сформованості його особистісної й професійної культури та як умова досягнення оптимальних результатів правозастосовної діяльності на різних етапах професійного становлення.

Варто підкреслити, що формування особистісної культури здобувачів вищої юридичної освіти реалізується в нормативно-стратегічному полі, окресленому «Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» [7], яка визначає вектори трансформації системи вищої освіти, її цільові орієнтири та ключові якісні параметри, досягнення яких передбачається у середньостроковій перспективі. У цьому контексті стратегія набуває статусу концептуально-методологічної основи формування сучасної моделі вищої освіти, здатної забезпечити інтеграцію освітніх, наукових і соціальних процесів. Показовим є те, що одним із ключових завдань, що мають забезпечити привабливість закладів вищої освіти для

навчання та академічної кар'єри є розвиток правової культури, а серед пріоритетів розвитку вищої освіти в Україні, які визначають її концептуальну архітектуру, задекларовано низку характеристик, що за своєю сутністю мають виразне акмеологічне спрямування, зокрема: прозорість і відкритість управлінських процесів, інституційну та особистісну відповідальність, партнерську взаємодію суб'єктів освітнього простору, академічну свободу та професіоналізм, що забезпечує саморозвиток та самореалізацію майбутнього правника у професійній діяльності. Особистісна культура майбутніх юристів слугує індикатором їхнього руху до вершин професійної компетентності та соціальної відповідальності.

Кореляційний зв'язок понять особистісна культура та культура професійна виявляється у їх взаємній детермінації: особистісна культура юриста виступає внутрішнім акмеологічним ресурсом формування правової культури, забезпечуючи ціннісно-мотиваційне підґрунтя правової діяльності, тоді як правова культура майбутніх юристів збагачує особистісну культуру професійно значущими смислами, нормами правової поведінки та моделями самореалізації у правовій сфері. У цій взаємодії правова культура стає вагомим виразником як проміжного, так і результативного показника досягнення особистістю рівня професійного акме, що демонструє зростання індивідуальної виразності, підкреслює своєрідність особистості як носія та транслятора культури. Унаслідок цього особистість набуває статусу системоутворювального та методологічно привілейованого феномена акмеологічних досліджень, що інтенційно проблемне поле аналізу культури особистості як складної, багаторівневої та ієрархічно організованої структури. У цьому контексті формування професійної культури майбутніх фахівців розглядається як «процес занурення в історико-культурний простір, взаємодію зі студентом на основі поваги до його особистості та потреб, створення гуманістичного середовища (простору гуманістичного спілкування), забезпечення атмосфери «доброзичливості й співробітництва, співуправління й самоврядування» [2, с. 107].

Специфіка становлення особистісної культури майбутнього правника нині тісно пов'язана з розвитком гуманітарної освіти, яка в контексті акмеологічного підходу постає як цілісний акмеологічний простір особистісно-професійного зростання. Вона забезпечує поетапну актуалізацію внутрішніх ресурсів особистості,

формування акмеологічних інваріантів професіоналізму правника та створення умов для досягнення особистісно-професійного «акме». Як зазначає О. Цуркан, гуманітарна освіта нині «здійснюється в інтересах особистості, суспільства, держави і постає як «одвічна і універсальна цінність», а її зміст є розвитку вищої юридичної освіти; це творчий процес, який включає етапи формування як усвідомленого, так і латентного гуманістичного мислення, здібності до самопізнання (рефлексії) з опорою на особистісні знання студента» [9, с. 123]. Гуманітарна складова юридичної освіти виконує акмеологічну функцію детермінації ціннісно-сміслових орієнтацій майбутнього правника, забезпечуючи становлення правової свідомості, морально-етичної зрілості, рефлексивності та відповідальності як ключових інваріантів його професійної культури. Саме в гуманітарному освітньому середовищі відбувається інтеріоризація гуманістичних цінностей, розвиток здатності до саморефлексії, антиципації соціально-правових наслідків професійних рішень і готовності до етично виваженого правозастосування. В акмеологічному вимірі гуманітарна освіта постає яскравим механізмом переходу від потенційних здатностей особистості майбутнього правника до їх реального професійного втілення, забезпечуючи динаміку розвитку особистісної культури від адаптаційного рівня до рівня зрілої професійної самореалізації. Тут йдеться про формування настанови на безперервне самовдосконалення, досягнення соціального акме та утвердження високих стандартів особистісної культури в суспільстві. Акмеологія успішно використовує гуманітарні технології самопізнання, самооцінки та саморозвитку, які завжди є індивідуально спрямованими і використовуються для особистісно-професійного розвитку конкретної особистості.

Реформування гуманітарної освіти майбутніх юристів у сучасних соціокультурних умовах здійснюється шляхом збагачення змісту сучасної гуманітарної освіти у вищій школі новими джерелами та новим досвідом юридичної діяльності, а також утвердженням в системі юридичної освіти фахівця нового типу як суб'єкта професійного саморозвитку, здатного до досягнення вершин професіоналізму (акме) на основі інтеграції гуманітарних, морально-ціннісних, правових та естетичних компонентів освіти. Зауважимо, що гуманітарна освіта нині не обмежується лише трансляцією мінімально необхідних знань про людину, суспільство і форми їх життєдіяльності,

її завданням є створення умов для творчого засвоєння й ефективного використання майбутнім юристом сучасного гуманітарного знання. Гуманітарна підготовка задає параметри і форми становлення особистості випускника вищого закладу юридичної освіти, адже у процесі вирішення тієї чи іншої справи юристу необхідно застосувати не лише норми закону, а й певні знання, вміння та навички у межах своїх світоглядних переконань, що передбачає здатність до емпатії та складного професійного вибору. Тут однозначно на передній план проступає потреба посилення ролі гуманітарних наук, що стають фундаментом особистісної культури юриста, допомагаючи в сучасних умовах динамічно змінюваних освітніх та виховних практик стати не просто «технічним» виконавцем законів, а професіоналом своєї справи, який усвідомлює наслідки своїх рішень.

У межах акмеологічного підходу ми розглядаємо освітній контент не як статичний перелік гуманітарних дисциплін, а як динамічний інструментарій самопроєктування. Програмні цілі сучасного гуманітарного пошуку переорієнтовуються з накопичення знань на механізми прогресивного розвитку особистості. У центрі уваги – роль кожної дисципліни як важеля для розкриття внутрішнього потенціалу, формування професійної суб'єктності та виходу індивіда на рівень творчої і духовної зрілості («акме»). Доцільно підкреслити вплив філософії на розвиток особистісної культури майбутнього юриста, яка в системі гуманітарної підготовки юриста виконує роль своєрідного каталізатора акмеологічного росту: вона перетворює сукупність юридичних навичок на цілісну особистісну культуру, розвиваючи здатність оцінювати власні професійні дії, усвідомлювати свою соціальну відповідальність та постійно коригувати траєкторію самовдосконалення. Крізь призму філософської рефлексії майбутній фахівець опановує інструментарій смислотворення, що дозволяє йому не просто функціонувати в правовому полі, а виступати суб'єктом утвердження правових цінностей, досягаючи вищого рівня професійної та моральної зрілості. Філософія забезпечує юриста методологічно важливими інструментами діалектики, яка зосереджена на подоланні суперечностей у правових явищах, що допомагає виявляти помилки у міркуваннях опонентів та будувати несуперечливі докази; герменевтики як мистецтва інтерпретації сенсів, які закладені в юридичних текстах, що є критично важливим для тлумачення правових норм;

критичного аналізу, що формує здатність виявляти маніпуляції та логічні помилки в аргументації, розпізнавати маніпуляції або приховані мотиви свідків, підзахисних чи сторін процесу. Важливо також підкреслити роль категоріального апарату філософії у формуванні особистісної культури майбутнього правника, який дозволяє піднятися над вузькопрофесійним баченням ситуації та оцінити її в контексті загальнолюдських цінностей. Так, категорії «сутність» та «явище» навчають майбутнього правника бачити за зовнішньою формою правопорушення його глибинну соціальну природу. Внаслідок цього він починає бачити право як живий процес, що розвивається за об'єктивними законами буття. Категорія справедливості дозволяє виявляти прогалини в праві: за відсутності норми юрист апелює до категорій справедливості та загальних принципів права. Важливими професійними імперативами юриста стають категорії честі та гідності. Політико-правову позицію особистості формують категорії рівності, свободи та правопорядку, допомагаючи зрозуміти межу між свавіллям і законним обмеженням прав.

Цілісність акмеологічної трансформації особистості майбутнього правника неможлива поза розвитком психологічних знань, які становлять сутність акмеологічних технологій, характерною рисою яких є гуманістична спрямованість. Психологія перетворює гуманітарні знання на життєву практику, надаючи юристу інструменти саморегуляції, емпатії та комунікативної гнучкості. Це дозволяє здобувачу вищої юридичної освіти не лише усвідомлювати власну професійну роль, а й ефективно втілювати її в умовах високої психологічної напруги, трансформуючи професійні виклики на сходинки особистісного зростання. Психологічна підготовка є запорукою опанування мистецтвом верифікації інформації, що передбачає розуміння невербальних сигналів та психологічних особливостей поведінки учасників правових відносин, здатності до конструктивного розв'язання конфліктів через розуміння психологічних типів особистості, можливості керувати власними афектами та професійно нівелювати агресію середовища.

Простір культурної самоідентифікації майбутнього правника вибудовується шляхом освоєння курсу історія української та зарубіжної культури. В акмеологічному дискурсі культурно-історичний контекст покладається у фундамент професіоналізму, що проявляється в естетиці професійної поведінки та етикеті, здатності бачити внутрішню

стрункність і гармонію правових конструкцій. Означена дисципліна забезпечує зв'язок поколінь і розуміння генези національної правосвідомості. Особливо це важливо для акмеологічного зростання юриста в Україні, що передбачає розуміння тягlosti державотворчих традицій від «Руської Правди» до Конституції Пилипа Орлика, забезпечуючи формування ментальної суб'єктності, здатності розуміти клієнтів та опонентів з різних культурних середовищ, а також подолання культурних стереотипів, що є обов'язковою умовою професійної зрілості в глобалізованому світі. Історія української та зарубіжної культури не тільки розширює ерудицію здобувача вищої юридичної освіти, а й забезпечує особистість «культурним горизонтом», що дозволяє юристу піднятися над вузькопрофесійним інструменталізмом. Через занурення в культурний досвід людства формується естетична та етична зрілість, а глибоке знання національної культури стає запорукою формування стійкої державної позиції та високої правової культури, що в сукупності визначає шлях фахівця до його професійного та особистісного «акме».

Завершальним етапом інструментальної трансформації особистості майбутнього юриста є опанування професійно орієнтованих мовних дисциплін. Українська мова за професійним спрямуванням формує архітектоніку юридичної думки та етику правового слова, тоді як іноземна мова забезпечує фахівцю вихід у глобальний правовий простір. У системі акмеологічного зростання мовна культура стає не просто навичкою, а способом професійного самовираження, що дозволяє юристу бути максимально переконливим, адаптивним та інтелектуально незалежним у сучасному багатопольному світі. Для українського юриста мова – це не просто засіб зв'язку, а символ правової ідентичності. Глибоке знання мови забезпечує юридичну чистоту документів, а культура слова формує авторитет юриста в суді та суспільстві. Важливо, що володіння мовою на високому рівні є виявом поваги до конституційного ладу та професійної

гідності. Водночас іноземна мова за професійним спрямуванням виступає інструментом професійної експансії, надаючи доступ до глобального правового простору, що формує здатність вести переговори з іноземними партнерами та представляти інтереси держави та клієнтів на міжнародному рівні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, акмеологічний підхід зміщує акцент із простого засвоєння кодексів на формування правника як носія європейських цінностей. Особливістю цього процесу є те, що культура стає внутрішнім фільтром, через який фахівець пропускає набуті знання, забезпечуючи верховенство права навіть у критичних умовах (війна, правова невизначеність), позаяк акмеологія розглядає труднощі та помилки під час навчання не як деструктивний чинник, а як точки розгалуження. Відповідно особистісна культура майбутнього правника, що формується засобами акмеологічного підходу, – це цілісне, багаторівневе утворення особистості, що відображає ступінь її готовності до саморозвитку та професійної самореалізації. Вона інтегрує в собі систему гуманістичних цінностей, високу правову свідомість та індивідуально-психологічні стратегії, спрямовані на постійне досягнення найвищих результатів у юридичній діяльності. У межах акмеологічного підходу гуманітарні дисципліни трансформуються з джерела теоретичної інформації на цілісний інструментарій самопроектування особистості юриста, що забезпечує формування здатності відмовлятися від шаблонних рішень на користь нових, творчих стратегій, що рятує від раннього професійного вигорання та деградації. Відповідно професіоналізм юриста базується на «продуктивній орієнтації», де кожна справа – це акт життєствердження, турботи про людину та відповідальності за наслідки.

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування педагогічних умов формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гладкова В. М. Акмеологічні засади управління підготовкою фахівців у вищих навчальних закладах : монографія. Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2005. 244 с.
2. Гомонюк О. М. Особливості формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів. *Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Хмельницький, 19–20 квіт. 2012 р.). Хмельницький : ХНУ, 2012. С. 106–108.
3. Костюшко Ю. О. Формування професійно-етичної культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2012. 20 с.

4. Осадчук Н. В. Акмеологічні технології формування професійно-етичної культури майбутнього фахівця. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2007. Вип. 45. С. 118–121.
5. Основи акмеології : підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. Львів : «Новий Світ-2000», 2025. 320 с.
6. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Кондор, 2005. 398 с.
7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лют. 2022 р. № 286-р. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 21.05.2024).
8. Сливка С. С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Львів : Світ, 2000. 336 с.
9. Цуркан О. В., Бойченко С. В. Особливості професійного становлення майбутніх юристів в Україні. *Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 04 берез. 2021 р.) / відп. ред. Т. А. Латковська; МОН України, Чернівець. юрид. ін-т Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». Чернівці, 2021. С. 268–272.
10. Parsons T. The Law and Social Control. In W. M. Evan (Ed.), *Law and Society: Exploratory Essays*. 1962. Pp. 56–72.

Бовгиря Д. Д.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.04.2026

